

És itt van az utolsó tanulság és a legfontosabb: amikor tudományról beszélünk, tudományt terjesztünk, népszerűsítünk, *hagyjuk magukat a nagy tudósokat is megszólalni!*

Egy ifjúsági lap semmivel sem tehet nagyobb szolgálatot a tudománynak és olvasóinak, ha állandóan közli nagy tudósok mondásait, tanácsait, vallomásait, ha ilyen zagyva képregények helyett életrajzukat és tudományos találmányaikat, felfedezések izgalmas és tanulságos történetét ismerteti!

Nem szólva arról, hogy éppen a legnagyobb tudósok azok, akik a szakbarbárok szürke sisera-hada fölött látják az *emberi távlatokat* és érzik az egyetemes emberi gondokat, s akkor nem szükséges egy külön „humanizáló szakrovatot” sem létesíteni. S ez többet ér, mintha azt hipnotizáljuk a gyerekebe, hogy „nyomd meg a gombot, s kapsz egy elektronikus-bikinis libacombot!”

Szöcs István

A megújult Művelődés

Mondandóm lényegét már a címben is jelzem. Közművelődési folyóiratunk életében örvendetesen gyökeres fordulat állott be pár esztendeje. Szükségesnek tartottam ezt mindjárt az elején leszögezni, annak ellenére, hogy vizsgálódásom tárgya csak az 1970-es évfolyam. A fordulat éve azonban a 68-as esztendő volt, több tenni akarással és még csak nagyon halványan kitapintható szerkesztői koncepcióval. 1969 — a *Művelődés* életében az új csapás kiszélesítésének, megerősödésének éve. Új köntösben jelenik meg. S ha csak pusztán kíváncsiságból valaki összehasonlít egy számat ebből az évfolyamból, mondjuk a három évvel előbbivel — szeme, szája eláll. A korábbi — hosszú időn át jellegtelen — lap hazai magyar nyelvű sajtónk munkamegosztásában részt kérő és vállaló új folyóirattá vált. (Az már más lapra tartozik, hogy a közönség jószerével alig-alig vesz tudomást minderről — úgy látszik, igen erősen belevésődött a jobbára csak szabványszindarabokkal és lapos cikkekkel teli előd rémképe.)

Ennyi előzetes ismeret nélkül aligha lenne indokolt a lap főszerkesztőjének, V. András Jánosnak a tavalyi 1-es számban közölt *Hagyomány és haladás* című, a romániai magyarság közművelődéséről írott tanulmánya. Két esztendő tanulságai alapján készíti a szerző nyersmérésre részt kérő és vállaló új folyóirattá vált. (Az már más lapra tartozik, hogy a közönség jószerével alig-alig vesz tudomást minderről — úgy látszik, igen erősen belevésődött a jobbára csak szabványszindarabokkal és lapos cikkekkel teli előd rémképe.)

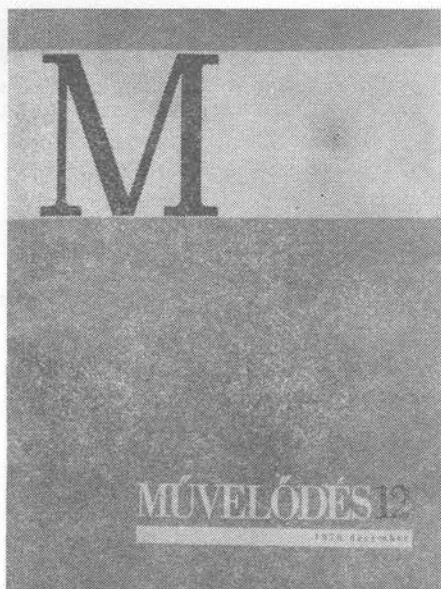
Kis kitérő. Bármely lap tartalmát vélt vagy valóságos olvasótábora határozza meg. Namármost, mindenki művelődik, legalábbis az emberek java részében él a többet-jobbát-tudás igénye. A szorosan szakmai jellegű továbbképzésen kívül minden más a *Művelődés* hatáskörébe tartoznék? Természetesen nem. A feladatok egy részét vállalják a napilapok, irodalmi és világnézetű folyóiratok. Mi marad hát a *Művelődés*nek?

Csak egyetlen területet ragadnék ki a sok közül: az önművelés, önismeret-önképzés kérdését. Igen ám, de ezen a ponton találkozhat-e a kolozsvári egyetemi tanárnak és mondjuk a klézsei művelődési otthon igazgatójának az érdeklődése? Elméletileg igen, a gyakorlatban ritkábban.

Törekedhet-e egy lap teljességre minden téren? Bizonyos határokon belül, hiszen még a jószándékú teljesség-igény is könnyen eltorzulhat. Másrészt pedig nyilvánvaló cél az, hogy minél szélesebb legyen a lap hatósugara, minél több ember olvassa, forgassa.

Nos, a *Művelődés*, úgy vélem, megtalálta a helyes utat. Természetesen rostál. Vegyük közelebből szemügyre: mit, hogyan.

1. A hagyományos és az újabb művelődési formákat tartalommal kell megtölteni. Igaz, a mérleg mindenképpen a hagyományosak — színjátszás, népi tánc, kórusok — javára billen. Állandóan közöl a lap a *Játékszín* rovatban szindarabokat. Közülük kettőt emelnék ki: a Sütő András Creangă-mesén alapuló bábjátékát, az *Ördögűző tarisznyát* (díszlet- és bábtervekkel), valamint a *Kocsonya Mihály házassága* című vígjátékot, amelyet Gergely Géza állított össze régi magyar

A folyóirat borítólapja

vígjátékokból (díszlettel, rendezői utasításokkal és zenekísérettel). Ugyanebben a rovatban eredeti népi táncokat is közöl Köröstárkányból és Hétfaluból.

Igen fontos szerepet vállalt magára a *Művelődés*: hazai magyar nyelvű kórus-mozgalmunk felélesztését. Ezt a célt szolgálja elsősorban az *Énekszó* rovat — egyetlen számból sem hiányzik —, amelyben énekelhető népi dallamokat, népdalfeldolgozásokat, kórusműveket közöl. Az elmúlt év során kilenc(!) hazai magyar zeneszerzőt mutatott be olvasóinak, s természetesen mindegyiküknek egy-egy kórusművét. De jelen van a lap munkatársa minden egyes magyar kórustalálkozón, legnevesebb zenész szakembereinket szólatatja meg a találkozók kapcsán.

2. Hadd idézzek a már említett *Haladás és hagyományból*: „... kívánatos és szükséges, hogy a romániai magyarság ismerje saját múltját, hagyományait, történetének kiváló személyiségeit... minden romániai magyar tudatában — a köznevelés révén: történelmi tudatában — helyet kapjon vidéke, városa, községe, faluja történelme, művelődése, művészete...“ Így jelöli meg a szerkesztő a közművelés s benne a lap célkitűzését. Lásuk, mi valósult meg ebből egy évtized távlatában!

A fősorolás csak egészen vázlatos lesz, annál is inkább, minthogy nem írhatom ide a megjelent cikkek zömének a címét. Szólni kell elsősorban a tudományos jellegű adatközlésekről, hiszen a *Művelődés* ezek publikálásával olyan feladatot vállal, amit más lapunk nem. Gondolok itt elsősorban a néprajzi, népnyelvi és népzenei közleményekre.

Igen örvedetes, hogy a *Művelődés* is több — szám szerint hat — esetben (ma már világszerte használatos) tematikus számot állított össze: ezekben a főlaptesti anyagok mind-mind az adott témára vonatkoznak. E súlypont-számokról egyenként is érdemes volna bővebben szólni, de helyszűke miatt csak a pusztá felsorolásukra vállalkozhatom. Megyebemutató szám Biharról és Szilágyról, helyismereti, színház-művelődési, munkásművelődési, és Bartók-émlékszám. De a többi számban is gazdag honismereti (ön-, hely- és népismereti) anyag áll az érdeklődő olvasó rendelkezésére. Gondolok itt elsősorban a *Vadrózsák*, a *Műhely* és az *Olvasó* rovatra.

Szabadjon itt egy aprócska kritikai megjegyzést is tennem. Az állandó rovatok jelentőségére, úgy hiszem, nem kell külön föl hívnom a figyelmet, hiszen minden lap esetében ez a rendszeresség jelenti a fő vonzóerőt az olvasónak. Nem szerencsés tehát egy közleménysorozatot két, három, sőt több hónapos kiesésekkel közölni (amatőrfilmezés, jóga). Ajánlatosabbnak látszik több, tehát mozgékonyabb, kisebb rovat bevezetése, amelyek nem meghatározó jellegűek, a tematikus számoknál viszont rendszeres közlésükkel szintén nagy segítséget nyújtanak. Ahogyan van bélyegsarok a lapban, lehetne például barkácsoló, filmező vagy éppen lemezgyűjtő is. Itt természetesen figyelembe kell venni az — egyébként V. András János hangoztatta — új közművelődési formákat.

Terepjáró tapasztalatomból tudom, hogy az iskolákban az irodalmi körök műsorának összeállításában milyen nagy segítséget jelentenek egyrészt a lap hátsóbján megjelenő versek, műsorajánlások, másrészt pedig a *Naptár*, amely tartalmazza a jelentősebb évfordulókat és a neves irodalmi-történelmi-tudománytörténeti egyéniségek rövid életrajzát.

Szándékosan nem szoltam a 4-es számban megindult ankétról (*Körkérdés a közművelődésről*), amelyben a szerkesztőség három kérdéssel fordult több neves

hazai magyar személyiséghez: tudományos kutatókhoz, írókhoz, közírókhoz, művészekhez. A múlt évben tizenegy választ közölt a lap. Az ankét még tart, érdeklődéssel várjuk a további hozzászólásokat.

A lap és olvasói közti kapcsolatra jellemzőnek látom Almási István megjegyzését az ez év januári *Dalosság*-mellékletben. „Művelődési irányítóink, de főleg énekeseink többnyire még mindig nem tudják, hogy milyen bőséges anyag áll rendelkezésükre a *Művelődés* hasábjain. Erről persze már sem a gyűjtéseiket közlő népzene-kutatók, sem a folyóirat szerkesztői nem tehetnek. A visszhangtalanságot egyébként nem is találjuk meglepőnek, különösen ha meggondoljuk, hogy e népdalközleményekről még azok az újságírók és tanárok sem látszottak tudomást venni, akik 1968 nyarán az *Iffjúnak*ban a legdicséretesebb szándékkal vitát kezdeményeztek a fiatalok dalismeretéről, zenei műveltségéről. Pedig a *Művelődés*ben akkor már fél éve rendszeresen folyt a népdalok közlése.“ Hadd tegyem hozzá, hogy a helyzet valamiképp javult 1968 óta, de — sajnos — még mindig többen nem tudnak vagy legjobban esetben beszélnek róla, mint ahányan ismerik, forgatják.

Végezetül pedig hadd rukkoljak elő egy javaslattal: lap és olvasói kapcsolatot szorosabbá lehetne tenni egy — mondjuk évente megtartott — olvasótalálkozóval, országos szinten. Ezen részt vennének közművelődés-irányítóink, tanárok, tanítók, művelődési igazgatók, tudományos kutatók, a sajtó, s az egyes vidékek népi tánc-csoportjaiból, kórusaiból a legjobbak — meghívásos alapon —, és ízelítőt adnának tudásuk legjavából. Az előadásokat módszertani megbeszélések követnék.

Szabó Zsolt

Hargita: lap és táj

1

Csíkyszeredának eddig nem volt napilap-hagyománya. A székelyföldi jellegű, tehát helyinek számítható napisajtó vagy Brassóból, vagy Marosvásárhelyről, illetve mind a két helyről jött az egykori Csíkba és Udvarhelyre, a mostani Hargita megvébe. Az idősebb nemzedék főként a *Brassói Lapokra* emlékszik és „olcsó kiadására“, a *Népújságra*. 1940 őszétől ilyen vonatkozásban Sepsiszentgyörgy vette át Brassó szerepét, majd 1944 októberétől megint Brassó küldi a napilapot erre a vidékre, a frissen indult *Népi Egységet*. E lap szerkesztősége később Szentgyörgyre költözött át, ott is nyomtatták. A szeredaiak hozzászóltak ahhoz, hogy számukra a közvetlen kapcsolatot a napisajtóval egy helybeli tudósító jelentse. Tapasztalatból tudom, hogy a város és a környék lakói úgy érezték, mérhetetlen távolságra estek a nyomtatott betűtől, e távolságot nem is annyira földrajzilag, mint inkább lelkiében érzékelték.

Ha napisajtója a városnak és a megyének nem is volt (se Csíknak, se Udvarhelynek), az igény mind a két helyen örökké élt az olyan helyi újságok iránt, amelyek az ő életüket tükrözik testközelből, s így gondjaik is kötetlenebbül, őszintébben szólhatnak meg bennük. Csíkseredea már az 1848/49-es szabadságharc idején tekintélyt vívott ki magának a forradalmi sajtó történetében. Itt jelent meg 1849. május 27-e és július 2-a között a *Hadi Lap* hol hetenként egyszer, hol hetenként kétszer, sőt még mellékletet is kiadott *Csiki Gyutacs* címmel. Bem hadi újságjának számított, erősen demokratikus, köztársasági érzelmű lap volt. Ez volt a szeredai sajtó hőskora.

Újra meg újra felszínre tört azután a hagyomány, és olyan időszak is volt, amikor egyszerre két vagy három hetilap és folyóirat jelent meg Székelyudvarhelyen; 1945 után Székelyudvarhelyen egy ideig Tompa László szerkesztett hetilapot, Csíkseredában pedig a negyvenes évek végén megindították a *Vörös Zászló* című hetilapot, amelynek tulajdonképpeni jogutódja a mostani marosvásárhelyi napilap.